

Concluzii

Caracteristic picturii *punct la punct* este diferența dimensională a punctului, distanța dintre puncte și combinațiile de culori. La etapa actuală, avem posibilitatea de a mânui această tehnică și a folosi o varietate de culori și dimensiuni a punctelor, modele de ornamente și desene unice, pentru a crea un mesaj, a transmite starea de spirit.

Tehnica poate fi considerată o imitare a vechilor mozaicuri, broderii, tapiserii. În unele surse putem găsi o asemănare a tehnicii *point to point* cu broderia pe sticlă.

În fiecare țară au fost dezvoltate propriile direcții de creare a produselor cromatice sau acromatice, în tehnicile lor specifice, dar, practic, fiecare țară are în decor – punctul.

În Est, de un mare succes s-au bucurat diverse mozaicuri, dar, chiar și acolo, de multe ori întâlnim decorul prin puncte, create nu numai din piatră sau lemn, dar, de asemenea, prin vopsire. Aceeași tehnică se găsește în India, Persia, Africa și Indonezia.

La etapa actuală, pentru a crea un ornament punctat, este folosită vopseaua acrilică, astfel încât această tehnică permite decorarea articolelor din, practic, toate materialele solide (mobilier, îmbrăcăminte, încălțăminte, veselă de diferită formă și factură etc.) Pictura decorativă pe sticlă poate fi realizată de fiecare persoană. Pentru asta este suficient de a avea dorință și disponibilitatea de a investi timpul liber.

BIBLIOGRAFIE

1. FULGA, LIDIA. *Sticla transilvăneană în secolele XVII-XVIII. Soluții tehnice, tendințe artistice*. București: Editura Economică, 2004.
2. STOICA, G.; PETRESCU, P.; BOCSE, M. *Dictionar de artă populară*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1985.
3. DELVOYE C. Sticlărie de lux și vitralii în arta bizantină. 19 iunie 2008. <https://www.crestinortodox.ro/arta-bizantina/arta-bizantina-ix-xiii/sticlarie-lux-vitralii-67367.html>
4. НАТАЛИЯ ВОРОБЬЕВА, *Точечная роспись*. Москва: АСТ-ПРЕСС, 2013.
5. **Ornamentul național** Disponibil <http://ecology.md/md/page/ornamentul-national/> (vizitat 21.03.2017).

VALORIFICAREA MOTIVELOR ORNAMENTALE TRADIȚIONALE ÎN ARTA CONTEMPORANĂ

*Moisei Ludmila, dr., lector univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău*

CZU: 745/749

Abstract

Due to the omnipresence in all fields of folk art, aesthetic function and complexity of meanings, traditional ornamentation plays an essential role in preserving folklore. The purpose of this article is to present the most common folk ornaments one can encounter in myths, legends, tales, songs, folk traditions as well as traditional ornaments. Among them there are solar symbols, zoomorphic / avimorphic motifs (horse, cock, cuckoo, snake, peacock), social motifs (hora), but mostly fitomorphic motifs (fir tree, apple, hazelnut, peony, basil, rose, lily, poppies etc). From the perspective of folklore and ethnographic research of traditional ornamentation, these motifs are particularly frequent in the spiritual life of our people, because the former are invoked in different traditions of life cycles with predictive and premarital purposes, at the same time serving as apotropaic signs.

Key-words: folk art, decorative motifs, cock, floral ornaments, hora.

Arta populară, în care se regăsește codul genetic al neamului nostru, conține o bogată varietate de motive ornamentale ce vin să ne ilustreze iscusit înălțările și căderile neamului, frumusețea și firea sa poetică, istoria lui existențială și spirituală. Aceste motive ornamentale ce și au originea în epocile artistice ale trecutului, reprezintă valori patrimoniale inestimabile, contribuind la îmbogățirea tezaurului artistic național, motiv pentru care sunt mereu valorificate

și revalorificate în arta contemporană. Timpul nu le diminuează forța, ci, din contra, le face să crească neîncetat, croindu-și drum spre sufletul contemporanilor, care, prin propriile creații, contribuie la reconstituirea fertilității etosului popular.

Articolul de față își propune să evidențieze valoarea motivelor ornamentale tradiționale în arta contemporană, modul de promovare și de revitalizare, precum și explicații semantice cu privire la rolul apotropaic al acestor elemente arhetipale.

Ornamentele arhaice, regăsite în străvechiul fond autohton din domeniul etnografic: arta textilelor de casă și de cult, arta încondeierii ouălor pascale, broderia și croșetatul, ceramica, arhitectura populară în lemn și piatră, obiectele împletite din fibre vegetale, interiorul casei tradiționale ca spațiu al obiectelor lucrate manual, servesc drept reper cultural și sursă de inspirație pentru creatorii artei decorative contemporane. Tradițiile culturii populare oferă un extraordinar tezaur de forme, cu profunde semnificații semantice, figurații stilistice, coloristice și tonale, motiv pentru care de-a lungul timpului au fost mereu actualizate sub egida dinamismului cultural.

Referindu-ne la domeniul artei textile, covorașe decorative, tapiserii și covoare contemporane este evidentă influența covorului vechi moldovenesc. Observăm în covoarele contemporane amprenta covorului tradițional, marcată prin concepție artistică, colorit, materie primă și décor [9, p. 43]. Morfologiile semantice utilizate de artiștii textiliști, din valori recuperate și actualizate, aduc în lumină o zestre culturală ce atinge straturile mitice originale prelungite prin milenii.

Dacă examinăm textilele populare în calitate de surse de inspirație pentru artiștii contemporani, observăm că este semnificativ geometrismul pregnant, instalat la baza plasticii populare și marcat de așa motive ca punctul, calea răătăcită, soarele, arborele vieții, unda apei, omul, calul și călărețul, pasărea, șarpele, dinții de lup ș.a. De asemenea, remarcăm caracterul imediat descriptiv al numelui dat acestor motive, des alternat cu trimiteri simbolice, cu evocarea unor fenomene sau concepte morale.

În cadrul facultății Arte Plastice și Design a UPS „Ion Creangă”, tradiția covorului este continuată în cadrul atelierului de tapiserie, unde profesorul universitar Ecaterina Ajder, cu deosebită măiestrie, promovează studenților tehnici și motive ornamentale tradiționale aplicate în arta tapiseriei.

Pe lângă purtătorii de cultură, ce valorifică minuțios motivele arhaice în lucrările contemporane, merită a fi menționată și activitatea fabricilor de covoare industriale (S.A. Floare Carpet, S. A. Covoare Ungheni) în străduința de a reproduce covoare conform vechilor canoane cromatice și ornamentale. Demnă de apreciat este activitatea Complexului de Meșteșuguri Artă Rustică din com. Clișova Nouă, r-nul Orhei (conducător Ecaterina Popescu), atelierului Poenița din com. Tabăra, muzeului Casa Părintească (s. Palanca, r-nul Călărași), SRL Grinfor (r-nul Orhei) pentru eforturile depuse în restabilirea covoarelor conform principiilor tradiționale. Faptul că în contemporaneitate, tot mai mult observăm tendințe de valorificare a ornamentului tradițional, atestă sporirea unui grad de conștientizare a acestor valori artistice, o reîntoarcere la rădăcini și în albia arhetipului. Ori, considerate drept o moștenire arhaică a umanității, imaginile arhetipale (mitice și simbolice) se manifestă în viața de zi cu zi, reflectând legăturile dintre înconștientul colectiv și cel individual. Conform surselor istoriografice și cercetărilor etnografice de teren, se considera că fiecare obiect confecționat și ornamentat manual conține o energie pozitivă, energia creatorului, o iradiere artistică, acumulată treptat prin participarea emotivă a celor ce lucrau ornamentul. Conform esteticianului Moisei Kagan, este vorba de acea „iradiere

artistică” a operelor de artă care îmbină acțiunea artistică asupra omului cu funcția utilitară și care posedă o anumită dialectică internă specifică. Forța acțiunii lor constă în faptul că oamenii sunt supuși *iradierii artistice* chiar în timpul procesului activității lor practice, ceea ce face ca aceasta să se însuflețească, să se organizeze și să activeze, dobândind stimuli emoționali suplimentari și transformându-se dintr-o obligație într-o bucurie” [5, p. 54]. Probabil tot aici găsim explicația predilecției pentru anumite motive și nu înconștient le alegem pe cele cu profunde semnificații arhaice

Trebuie să menționăm că cele mai frecvente motive ornamentale tradiționale revalorificate în arta contemporană (prelucrarea artistică a lemnului, tapiserie, pictură, prelucrarea artistică a pielii, metalului) și întâlnite deopotrivă în mituri, legende, basme, cântece, obiceiuri populare, sunt simbolurile solare, motivele zoomorfe/avimorfe (calul, cocoșul, cucul, șarpele etc), dar, mai ales, motivele fitomorfe (bradul, mărul, alunul, bujorul, busuiocul, trandafirul, crinul, macul etc) [3, p. 69].

Din perspectiva folclorico-etnografică și a cercetării ornamenticii tradiționale, aceste motive decorative au o frecvență deosebită în viața spirituală a poporului nostru, prin faptul că sunt invocate în diferite obiceiuri legate de ciclurile vieții, în scopuri augurale, premaritale, fiind în același timp și semne apotropaice.

În arta contemporană, reprezentările fitomorfe, zoomorfe alcătuiesc un document etnografico-artistic de o importanță, asemănătoare cu a folclorului literar, a muzicii populare, a graiului și a altor fenomene culturale și sociale specifice. Prin acest document se relevă multiplele căi de dezvoltare materială și spirituală, precum și de exprimare artistică ale unui popor.

Dintre motivele arhetipale zoomorfe, promovat în arta contemporană (prelucrarea artistică a lemnului) și inclus în memoria spirituală, este *calul*. Conform psihanalistului C.G. Jung, calul este simbolul înconștientului, fiind cea mai nobilă cucerire a omului. Atestat preponderent în arhitectura caselor (frontonul caselor), pe scoarțele tradiționale, în tandem cu călărețul, acest personaj al scenelor de viață rustică, conform mitologiei românești, reprezintă prototipul simbolului uranic care trage discul solar pe bolta cerească, element terestru având tangențe cu focul, apa și pământul [4, p. 56]. Trebuie să remarcăm că, în prezent, creatorii de artă contemporană, tot mai frecvent redau imaginea prescurtată a calului, doar capul și gâtul, fiind inspirați probabil de frontoanele caselor vechi din spațiul carpato-danubian și al Europei Centrale. Utilizat doar ca însemn decorativ, trebuie să menționăm că reprezentarea calului prescurtat, conform antropologului J.G. Frazer, are explicații arhaice, legate de sărbătorile recoltei la romani. Potrivit acestuia, la culminația recoltei se sacrifică un cal frumos, capul căruia era oferit cu onoruri celui mai harnic gospodar, a cărui poartă și casă urmau a fi împodobite pentru o vreme cu această parte apotropaică. Rațiunea acestui gest se regăsește în credința precum că în capul acestui animal este încuibat spiritul grânelor și al semințelor [8, p. 85].

Probabil acesta este motivul împodobirii frontoanelor caselor cu capete de cai crestate artistic în lemn – semn al hărniciei gospodarului, protector al spațiului de viață și muncă al omului.

Ornamente tradiționale cu funcție simbolică, care se regăsesc în lucrările de artă cu rol decorativ sunt păsările – cucul, cocoșul, porumbelul, păunul ș.a. Le identificăm în ștergare de ceremonial, tapiserii, picturi, sculpturi în lemn, ceramică, produse ale prelucrării artistice a pielii ș.a.

Dintre motivele avimorfe, cele mai frecvente sunt porumbelul, simbol al sufletului, al purității morale, al legăturii cu cerul, și cocoșul, simbol solar, al bărbăției care anunță, prin cântecul său, răsăritul soarelui și izgonește duhurile rele ale nopții. Potrivit surselor istoriografice, cocoșului, vestitor al luminii, care urmează nopții, îi sunt atribuite virtuți protectoare, de aceea, îl remarcăm frecvent expus în vârful acoperișurilor caselor și ale bisericilor vechi [3].

Elemente ornamentale atestate frecvent în creațiile artistice sunt *semnele solare*. Simbolul solar nu este un element abstract și nici un element mistic, deoarece simbolistica solară a fost întotdeauna în strânsă legătură cu viața omului. Soarele a avut în spiritualitatea populară sensuri plurivalente, fiind o manifestare a divinității supreme. Este izvorul vieții, luminii și căldurii, principala sursă a vieții materiale și spiritual, care a influențat întotdeauna cultura și civilizația umană.

Soarele a situat omul în planul vieții ordonate, încadrându-l în timpul limită al zilei, fiind totodată simbolul învierii și al nemuririi [4, p.168]. De obicei, el este perceput ca un element aparținând cosmosului, ca astru care a influențat viața și activitatea diurnă, intrând în vizorul spiritual al omului și adoptat ca simbol sacru. Imaginea artistică a soarelui este ilustrată preponderent în arhitectura caselor. Pe fațadele caselor și anexelor gospodărești, simbolurile solare apar prin delimitări cromatice, reprezentate prin cercuri, cercuri concentrice cu puncte în centru, cercuri cu crucea înscrisă, romburi sau rozete. Simboluri reprezentând Soarele au fost prezente în toate marile vechi civilizații: egipteană, chineză, indiană, mayașă și continuă a fi prezente și în contemporaneitate.

Motive decorative cu funcție artistico-decorativă sunt ornamentele fitomorfe (macul, trandafirul, busuiocul, bujorul etc). Simboluri cu profunde semnificații spirituale, atât în folclor cât și în arta ornamentală, cunoscuți ca pomi ai vieții, sunt bradul, mărul, alunul, teiul – simboluri vegetal-fertilizatoare ce se raportează la condițiile vieții și creației, motiv pentru care au căpătat conotații de pomi ai vieții. Perpetuarea și revalorificarea acestor ornamente se face din considerente artistice și arhetipale.

Un conținut simbolistic complex îl are bradul de nuntă. În legende și balade populare românești îndrăgostiții nefericiți sunt simbolizați prin soare și lună, prin pomi sau flori ale căror vârfuri se îmbrățișează sugerând dragostea invincibilă a două ființe care s-au iubit cu adevărat [2, p. 77]. Verde și peren, bradul întruchipează idealul „tineretii fără bătrânețe și al vieții fără de moarte”. Este folosit în riturile de construcție, fiind arborat pe coama casei noi construite; este numit și *arborele nunții*, pus la începutul unei noi vieți de familie.

Reminiscentă a dendrolatriei, legat de existența unor vechi credințe, simbolul pomului în arhitectură este prezent prin imaginea *tiparului elenistic, cea a vasului cu flori* sau, în viziunea dacică, locală, a brăduțului. *Pomul vieții*, ca motiv principal și foarte vechi, ca simbol al vitalității, al ascensiunii spre cer, al rodniciei continue și al vieții veșnice, se regăsește pe pereții caselor, stâlpilor, porților, la fațadele caselor, precum și în ornamentarea textilelor de ceremonie.

În fruntea simbolurilor vegetale se situează, desigur, floarea. Florile se întâlnesc în credințele și obiceiurile cu referire la cele două mari cicluri: ciclul calendaristic și ciclul vieții. Majoritatea practicilor și credințelor cu implicarea florilor sunt legate de cultivarea pământului, de străvechiul cult al fertilității și fecundității, atestat în spațiul carpato-danubian. În structura obiceiurilor tradiționale se întâlnesc flori binecuvântate, benefice. Acestea erau folosite de către țărani dornici de a prognoza vremea, de a estima recolta anului viitor, de a asigura și a proteja sănătatea familiei și sporul în gospodărie. Unul din semnele cele mai grăitoare ale rolului ce l-au

avut florile în viața și creația culturală tradițională îl constituie frecvența lor destul de mare în folclor, în valoroasele documente artistice, vii și emoționante, cum ar fi legendele și basmele în care s-au conservat motive de străveche origine, mituri și ritualuri de mult uitate.

Reprezentările decorative ale florilor se bucură de un număr și o varietate inepuizabilă. Predominante sunt florile de câmp, pădure și grădină (sânziana, macul, lăcrimioara, viorelele ș.a). Le regăsim în diverse legende și povești populare, utilizate în practicile magice de invocare a ploii. Florile întotdeauna au inspirat spiritul creator, motiv pentru care adesea le regăsim într-o varietate de reprezentări în creațiile artistice ale pictorilor.

Dintre motivele ornamentale fitomorfe, cel mai frecvent este trandafirul – simbolul veșnic al iubirii. Simbolizează cupa vieții, sufletul, inima, dragostea.

În creația populară, în special în colinde, trandafirul apare ca simbol al sănătății și frumosului: *Trandafir verde pe masă/ Rămâi gazdă sănătoasă*. În formula de urare de Anul Nou: *Trandafir pe masă/Busuioc în casă*. În timpul sorcovitului, se urează: *Să trăiți la mulți ani/ Ca un măr, ca un păr/ Ca un fir de trandafir*. Trandafirul face parte din categoria obiectelor simbolice benefice puse în prima scaldă rituală a copilului, urmărindu-se ca acesta să primească sănătate și frumusețe fizică.

Alt motiv fitomorf reprezentat în arta contemporană este *bujorul*. În folclorul românesc simbolizează sănătatea și puterea. Apare în balade haiducești, cântecele de protest social, de dor și jale: *Foaie verde de bujor/ Vai de maica cu feciori/ Foaie verde de bujor/ Toată lumea are un dor*. Se întâlnește în cântecele de nuntă: *Vai ce nuntă mare-i azi la noi în sat/ Se mărită o floare, c-un bujor băiat./ Floarea e aleasă, bujoru-i ales/ Ce mireasă mândră ce mire frumos*. Îl regăsim pe țesăturile de interior, în special cele decorative și de ceremonial, în picturi și compoziții grafice.

Un alt motiv ornamental care se regăsește în creațiile artistice contemporane este busuiocul. Plantă mitică și centrală în universul simbolic tradițional, busuiocul face parte din bogatul tezaur cultural al strămoșilor noștri. Fiind cea mai îndrăgită și mai cântată floare a poporului român, este considerată floare sacră, inspirată din viața religioasă. Busuiocul deține un loc important în obiceiurile de familie: se pune în scaldă rituală a copilului, cu busuioc se împodobeau coarțele boilor și a plugului purtat de urători. Indiferent de locul utilizării, simbolizează belșugul, dragostea și norocul tinerei familii. În creația lirică de dor și jale este una din cele mai cântate flori.

Motiv ornamental revalorificat în creația artiștilor contemporani, în arta textilă, prelucrarea artistică a pietrei, împletitul în panuși ș.a este hora. Circularitatea horei ne amintește de faptul că cercul, ca formulă cosmică, este un univers închis, că și în arte există forme circulare, sau că masa vibrațiilor sunetului are aceeași formă [1]. Din acest punct de vedere, hora ar simboliza, așa cum este prefigurată de *Hora de la Frumușica*, o unire a formelor.

În spiritualitatea românească, hora este dansul reprezentativ prin excelență și întruchipează expresia spontaneității creatoare a culturii noastre. Ea este o adevărată realitate culturală sau, cum o numește Romulus Vulcănescu, un fenomen horal [10, p. 82].

De altfel, această realitate horală răspunde și unei realități metafizice și este, ca și doina, o expresie a sufletului românesc, iar prin aceasta, a unui segment din cultura europeană. Sub aspect psihosomatic, hora face parte integrantă din firea românului, care, în fața spectacolului pe care i-l oferă, simte o adevărată chemare biologică, o exaltare a spiritului.

În popor, interdicția de a participa la horă sau lipsa acestui joc era văzută ca un blestem: *De n-ar fi horele-n lume/ Ai vedea fete nebune/ Și neveste duse-n lume* [3]. Hora poate fi văzută

și ca o formă de asanare morală, întrucât cei care încălcau normele morale ale colectivității nu aveau acces la horă. Din întreg repertoriul popular, *hora* este cea care a pătruns și în biserică, cu toate că a existat interdicția de a practica hore și jocuri diavolești, iar horitorii și lăutarii erau considerați chipuri ale diavolului (la fel au fost anatemiați cândva colindătorii și colindele). În folclorul literar, hora este subiectul a numeroase proverbe, zicători, ghicitori sau strigături. Semnificațiile ei arhaice se evidențiază în acea adevărată contopire harică a jucătorilor cu divinitatea tutelară prezentă, parcă, în centrul cercului. Bătăile ritmice cu piciorul în pământ pot simboliza contactul teluric cu suportul material oferit de zeița-mamă, iar strigăturile și chiuiturile amintesc de acele incantații magice către zei. În mentalitatea arhaică, această stare similară celei de magie euritmă, echivala cu o contopire totală a membrilor colectivității cu divinitatea ancestrală din centrul horei, Zalmoxes, zeu al morții și al învierii, un tulburător punct de intersecție cu creștinismul. Elemente relictuale ale *horei* ezoterice s-au transmis până astăzi prin dansul Călușarilor [6]. Raportată la întreaga existență a poporului român, hora s-a dovedit a fi factorul cel mai important de definire culturală a existenței noastre. Acest lucru este confirmat și de utilizarea *horei* ca motiv ornamental pe țesăturile decorative de interior sau sculpturile în piatră.

Reșind din cele scrise, considerăm că aceste simboluri și motive au servit drept documente de ordin etnologic, folcloric, istoric pentru reconstituirea și interpretarea unor segmente din viața spirituală a acelor ce le-au creat, dar și sursă de inspirație pentru creația artistică contemporană. Arhetipuri culturale, preluate aparent inconștient din fondul genetic al neamului, motivele ornamentale devin repere plastice ale drumului nesfârșit străbătut de creația materială și spirituală a omului. Ori, trăim ceea ce spunea cândva Franz Mark, că arta viitorului va fi încarnarea în forme artistice a convingerilor noastre științifice.

BIBLIOGRAFIE

1. BUZILĂ, V. *Covoare basarabene*. Din patrimoniul Muzeului de Etnografie și Istorie Naturală. București: Editura Institutului Cultural Român, 2013.
2. CIOCANU, M. Florile în panteonul românesc. În: *Buletinul științific al Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală a Moldovei*, 2003, vol 5 (18), pp.71-83.
3. COMAN, M. *Mitologie populară românească*. Vol.I. București: Minerva, 1986.
4. JUNG, C.G. *În lumea arhetipurilor*. București: Jurnalul Literar, 1994.
5. KAGAN, M. *Morfologia artei*. București: Meridiane, 1979.
6. MIHĂILESCU, V. *Antropologie. Cinci introduceri*. Iași: Polirom, 2007.
7. MOISEI, L. *Ornamentul – fenomen artistico-estetic*. Chișinău: Pontos, 2017
8. POP, D. *Obiceiuri agrare în tradiția populară românească*. Cluj-Napoca: Dacia, 1989.
9. SIMAC, A. *Tapiseria contemporană din Republica Moldova*. Chișinău: Știința, 2001.
10. VULCĂNESCU, R. *Fenomenul horal*. București: Arhetip, 1995.

ROLUL INSTRUMENTELOR DIGITALE ÎN CREAREA LUCRĂRILOR DE ARTĂ CONTEMPORANĂ

Mokan-Vozian Ludmila, dr., conv. univ.

UPS „Ion Creangă” din Chișinău

Brînză Evghenii, asistent univ.

UPS „Ion Creangă” din Chișinău

CZU: 7.01:004.9

Abstract

The article refers to the digital tools and technologies used to create contemporary works of art. The authors focus on the factors that contributed to the development of digital art, as a demand of today's